

Asia: VN/14777/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle sairauspäivärahan muutoksia ja sosiaaliturvarahastojen säästöjen kanavoitinta koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Lausuttavaa sosiaaliturvarahastoihin kohdistuvien säästöjen kanavoinnista?

-

Lausuttavaa sairauspäivärahan laskentakaavan muuttamisesta?

-

Lausuttavaa taloudellisista vaikutuksista?

-

Lausuttavaa työllisyysvaikutuksista?

-

Lausuttavaa vaikutuksista kotitalouksiin?

-

Lausuttavaa vaikutuksista yrityksiin ja muihin työnantajiin?

-

Lausuttavaa vaikutuksista viranomaisiin?

-

Lausuttavaa muista yhteiskunnallisista vaikutuksista?

-

Lausuttavaa voimaantulosta ja siirtymäsäännöksestä?

-

Muuta lausuttavaa esityksestä?

Pelastakaa Lapset kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle sairauspäivärahan muutoksia ja sosiaaliturvarahastojen säästöjen kanavointia koskevaksi lainsäädännöksi.

Pidämme pienituloisten lapsiperheiden näkökulmasta esityksessä hyvänä sitä, ettei sairauspäivärahan laskentakaavan muuttaminen vaikuttaisi alle 27 633 euron vuosituloja saaviin. Kuten esityksessä todetaan, muutos ei näin ollen kosketa pienituloisimpia henkilöitä eikä vähimmäismääristä päivärahaetuutta saavia. Myönteistä on myös se, että laskentakaavan muutos ei vaikuta niiden etuudensaajien tilanteeseen, joilla sairauspäiväraha tai muu sairauspäivärahan laskentakaavalla laskettava etuus perustuu kokonaan toiseen etuuteen. Tällöin muutoksen ei arvioida vaikuttavan kaikkein heikoimmassa asemassa olevien sairauspäivärahan tai kuntoutusrahan saajien tilanteeseen.

Samanaikaisesti pidämme huolestuttavana esityksen vaikutuksia edellä mainitun summan yli tienaaviin ja vaikeassa taloudellisessa tilanteessa oleviin kotitalouksiin, joihin sairauspäivärahan leikkaukset voivat vaikuttaa merkittävästikin. Vaikka esityksessä todetaan yleisen asumistuen ja toimeentulotuen saamisen olevan harvinaista näiden sairauspäivärahan saajien joukossa, on arvio ”asumistuen ja toimeentulotuen tarpeen ei arvioida kasvavan vähäistä enempää” ylimalkainen ja jättää auki muutosten suuruusluokan näihin etuuksiin nähden. Rivien välistä on tulkittavissa, että asumistuen ja toimeentulotuen tarve tulee muutoksen myötä kuitenkin kasvamaan. Tämä olisi tärkeää pystyä arvioimaan nykyistä tarkemmin. Toimeentulotuen yhteydessä on tärkeää huomioida, että toimeentulotuki on sosiaaliturvan muotona byrokraattinen ja siihen liittyy kannustinloukkuja. On pystyttävä arvioimaan, miten toimeentulotuen tarpeen kasvusta aiheutuvat kustannukset ja tavoiteltavat säästöt todellisuudessa toteutuvat ja suhteutuvat toisiinsa.

Vaikutukset kotitalouksiin ja ihmisiin

Pidämme positiivisena, että esityksessä tarkastellaan vaikutuksia lapsiin ja nuoriin. Kuten esityksessä todetaan, syntyvät lapsiin ja nuoriin kohdistuvat vaikutukset vanhempien elatuskykyyn vaikuttavien muutosten kautta. Esityksen mukaan sairauspäivärahan ja kuntoutusrahan laskentakaavan muutos alentaa käytettävissä olevia tuloja perheissä, joissa vanhempi saa näitä etuuksia. Noin 31 prosentilla sairauspäivärahan saajista on huollettavia lapsia ja tässä ryhmässä sairauspäiväraha on keskimääräistä suurempi. Tällöin säästöillä on voimakkaampi vaikutus sairauspäivärahan tasoon, mitä pidämme huolestuttavana asiana. Leikkauksen vaikutus korostuu pitkäaikaisissa työkyvyttömyyksissä ja niiden lasten perheissä, joissa vanhempi saa etuutta pidemmän aikaa. Pidämme tärkeänä, että kun tällaisista leikkauksista päätetään, tehdään päätökset YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen sisältöjä kunnioittaen ja lapsen riittävästä elintasosta ja sosiaaliturvasta huolehtien. Pelastakaa Lapset kehottaa huomioimaan YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentit nro. 4 (2003), nro. 7 (2005) ja nro. 19 (2016), jotka kuvaavat lapsuudessa ja nuoruudessa koetun köyhyyden sekä perheessä koettujen vaikeuksien pitkälle, koko elämänkaaren

yli, ulottuvia vaikutuksia. Yleiskommentit osoittavat, ettei lapsuudessa ole kyse vain hetkellisestä elämänvaiheesta vaan ihmisen koko elämää ja hyvinvointia määrittävästä perustasta.

Esityksessä on arvioitu vaikutukset yhdenvertaisuuteen ja sukupuolten tasa-arvoon, mutta vaikutuksia yhden huoltajan talouksiin ei ole arvioitu. Tämä on pienituloisten perheiden näkökulmasta puute, sillä yhden huoltajan talouksissa pienituloisuusaste on selvästi korkeampi kuin kahden huoltajan talouksissa. Esityksessä todetaan, että muutos vaikuttaa noin 14 400 kuntoutusrahan saajaan, joista naisia on noin 10 000. Myös sairauspäivärahan laskentakaavan muutosten vaikutukset ovat yleisempiä naisilla, jotka muodostavat vuosittaisista sairauspäivärahan saajista 58 %. Vaikutusten ristikkäisarviointi suhteessa naisiin ja yksinhuoltajuuteen voisi paljastaa muutosten tarkempia haavoittavia vaikutuksia.

Vaikutusarvioinneissa on huomioitava useiden samanaikaisten muutosten kasautuvat vaikutukset. Esimerkiksi Soste ry (2023) on laskelmissaan todennut vuoden 2024 aikana indeksijäädytysten ja työttömyysturvan ja asumistuen heikennysten lisäävän köyhyyttä noin 68 000 henkilöllä, joista 16 700 on lapsia. Vastaavasti THL (2023) on todennut sosiaaliturvaan kohdistettavien toimien lisäävän pienituloisuutta merkittävästi ja lisäävän eriarvoisuutta eri väestöryhmien välillä. Nämä huomiot on otettava vakavasti. Yksilöihin ja kotitalouksiin kohdistuvia kohtuuttomia yhteisvaikutuksia ei voida pitää hyväksyttävänä. On myös muistettava, että YK:n lapsen oikeuksien komitea suositti kesäkuussa 2023 Suomen valtiota välttämään sosiaaliturvan leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa oleviin lapsiin.

Kuten esityksessä todetaan, vaativat laskentakaavan muutokset Kelan järjestelmien muokkausta ja ne vaikuttavat myös Kelan työmäärään. Vaikutuksia on lisäksi Verohallintoon. Kaikissa muutostilanteissa on varmistettava kansalaisten oikeus ja tarve saada tietoa tulevista muutoksista. On myös arvioitava tarkoin, mitkä ovat muutosten todelliset säästöt suhteessa viranomaisten uusista työtehtävistä ja -määristä aiheutuviin kustannuksiin.

Lopuksi haluamme muistuttaa, että Suomea sitoo YK:n lapsen oikeuksien sopimus, jossa muun muassa muistutetaan velvollisuudesta huomioida lapsen etu ja taata lapsille riittävä elintaso ja sosiaaliturva (artiklat 26 ja 27). Muutokset sairausvakuutuslakiin tulee arvioida lapsen oikeuksien sopimuksen sisällöt ja lapsen oikeuksien komitean edellä mainitut suositukset huomioiden. Lisäksi on huomioitava kansallisen Lapsistrategian ja siihen sisältyvän EU-tasoisien Lapsitakuun sitoumus lapsen edun ensisijaisuudesta kaikessa päätöksenteossa ja eriarvoisuuden vähentämisestä.

Lisätietoja: Aino Sarkia, erityisasiantuntija. Aino.sarkia@pelastakaalapset.fi, +358 50 575 0289

Lähteet:

Soste ry 2023. <https://www.soste.fi/uutiset/soste-selvitti-hallituksen-leikkausten-vaikutuksetmaakunnittain-lahes-17-000-uutta-alaikaista-tippuu-koyhyysrajan-alle/>

THL 2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147877/URN_ISBN_978-952-408-2297.pdf?sequence=1&isAllowed=y

YK:n lapsen oikeuksien komitea 2003. Yleiskommentti nro. 4 nuorten terveydestä ja kehityksestä lapsen oikeuksien yleissopimuksen yhteydessä

https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37289406/CRC_GC_2003_4_julkaisu.pdf/fbf1bccc-9808-3fff-8552-70e4964e4868/CRC_GC_2003_4_julkaisu.pdf?t=1494585975000

YK:n lapsen oikeuksien komitea 2005. Yleiskommentti nro. 7 lapsen oikeuksien toteutumisesta varhaislapsuudessa.

https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37288006/CRC_C_GC_7_julkaisu.pdf/72594e31-1626-3ec6-a46f-e7627cb613f8/CRC_C_GC_7_julkaisu.pdf?t=1465380635000

YK:n lapsen oikeuksien komitea 2016. Yleiskommentti nro. 19 julkisesta budjetoinnista lasten oikeuksien toteuttamiseksi.

https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37289135/CRC_C_GC_19_julkaisu.pdf/6afc535f-566b-3b7f-9deb-6c74ae60ffe0/CRC_C_GC_19_julkaisu.pdf?t=1488440991000

Sarkia Aino
Pelastakaa Lapset ry